

УДК 342.922

<https://doi.org/10.31652/2786-6068-2024-4-28-35>

Володимир Шлапак

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
асистент кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін

e-mail: v.shlapak@vspu.edu.ua

<https://orcid.org/0009-0000-9096-5954>

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІЙСЬКОВОЗОВ'ЯЗАНОГО В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття присвячена аналізу правового статусу військовозобов'язаних в Україні в умовах правового режиму воєнного стану. На основі чинного законодавства автором сформовано понятійний апарат дослідження, зокрема, надано визначення дефініцій «правовий режим воєнного стану», «військовозобов'язаний», «призовник», «військовослужбовець» тощо. Проведено ґрунтовне вивчення нормативно-правової бази, яка регулює питання мобілізаційної підготовки та проходження військової служби.

Окрему увагу приділено також аналізу змін, внесених до Законів України «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» після запровадження воєнного стану і оголошення загальної мобілізації в нашій державі. Досліджено вплив оновленого законодавства на правовий статус військовозобов'язаних та наголошено на пріоритетності забезпечення прав людини і громадянина навіть попри можливість їх обмеження згідно із чинними нормативно-правовими актами України.

У роботі з'ясовано практичні аспекти застосування нових правових норм, а також виявлено прогалини, що потребують додаткового врегулювання. З урахуванням судової практики обґрунтовано необхідність створення прозорих і ефективних механізмів оскарження рішень районних (міських) територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, підкреслено важливість вдосконалення мобілізаційного законодавства задля недопущення безпідставного обмеження та порушення прав військовозобов'язаних.

На основі проведеного дослідження надано конкретні пропозиції щодо усунення виявлених колізій у регулюванні правового статусу військовозобов'язаних в Україні в умовах правового режиму воєнного стану.

У статті зацентовано увагу на тому що оновлення мобілізаційного законодавства призвело до виникнення не лише цієї прогалини. Ще більше правових колізій з'явилося у зв'язку із прийняттям Постанови № 560, яка подекуди розходиться із нормами Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» особливо щодо питання про надання громадянам відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації.

Ключові слова: військовозобов'язаний, воєнний стан, мобілізація, правова допомога, призов на військову службу.

Volodymyr Shlapak

LEGAL STATUS OF THE CONQUISTED MILITARY IN UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF THE LEGAL REGIME OF THE MARTIAL STATE

The article is devoted to the analysis of the legal status of persons liable for military service in Ukraine under the legal regime of martial law. Based on the official legislation, the author formed a conceptual apparatus of research and gave a specific definition of «legal regime of the military camp», «military conscription», «conscript», «military service» etc. A thorough study of the legal framework governing mobilization training and military service was conducted.

© Шлапак В.

Special attention is also paid to the analysis of amendments introduced to the Laws of Ukraine «On Military Duty and Military Service» and «On Mobilization Preparation and Mobilization» after the introduction of martial law and the announcement of general mobilization in our country. The author examines the impact of legislative updates on the legal status of persons liable for military service and emphasizes the priority of ensuring human and civil rights, even despite the possibility of their restriction under current legal acts of Ukraine.

The paper elucidates the practical aspects of the application of the new legal norms and identifies gaps that require additional regulation. Taking into account the case law, the author substantiates the need to create transparent and effective mechanisms for appealing against decisions of district (city) territorial centers for recruitment and social support, and emphasizes the importance of improving mobilization legislation to prevent unjustified restrictions and violations of the rights of persons liable for military service.

Based on the study, the author makes specific proposals for eliminating the identified conflicts in the regulation of the legal status of persons liable for military service in Ukraine under the legal regime of martial law.

The article focuses attention on the fact that the updating of the mobilization legislation led to the emergence of not only this gap. Even more legal conflicts appeared in connection with the adoption of Resolution No. 560, which in some places diverges from the provisions of the Law of Ukraine «On Mobilization Training and Mobilization», especially regarding the issue of granting citizens a deferment from conscription for military service during mobilization.

Key words: person liable for military service, martial law, legal aid, mobilization, call-up for military service.

Постановка проблеми. Збройна агресія російської федерації проти України, що розпочалася у 2014 році та триває й досі, стала поворотним моментом в історії нашої держави. Війна кардинально змінила безпекову, соціальну та політичну ситуацію, змусивши українців жити в умовах постійної загрози. За цих обставин введення правового режиму воєнного стану стало вимушеним, але необхідним кроком для забезпечення обороноздатності держави, захисту суверенітету та територіальної цілісності України. Однак воєнний стан несе в собі й певні правові виклики, пов'язані із визначенням правового статусу військовозобов'язаних, зокрема їхніх прав та обов'язків під час мобілізаційної підготовки та несення військової служби.

Аналіз джерел та останніх досліджень. З початком повномасштабного вторгнення науковий інтерес до питання визначення правового статусу військовозобов'язаних в Україні в умовах правового режиму воєнного стану помітно зріс. Так, окремі теоретичні аспекти заданої наукової проблеми стали предметом ґрунтовного вивчення у працях таких вітчизняних науковців, як Ю. Безкровний, Л. Зінич, А. Іванов, Т. Мельник, Н. Носевич, О. Синявська, С. Скрипка, М. Повалена та О. Романова. Однак попри наявність чималої кількості наукових робіт, присвячених аналізу впливу воєнного стану на правовий статус військовозобов'язаних, вважаємо, що відповідна проблема залишається актуальною і потребує подальшого дослідження, особливо в контексті постійного оновлення законодавства, що регулює мобілізаційну підготовку та військову службу.

Мета статті. Мета дослідження полягає в проведенні комплексного аналізу сучасних проблем щодо визначення правового статусу військовозобов'язаних в Україні в умовах правового режиму воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан в Україні. Це рішення було прийнято на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України [7].

Так, воєнний стан згідно зі ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» являє собою «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її

місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [4].

Однак попри закріплену законодавчу норму щодо можливості «обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина» [14], важливо підкреслити, що введення воєнного стану не означає автоматичне скасування демократії та верховенства права. Навпаки, влада має діяти винятково у межах законодавства та забезпечувати захист прав людини. Повномасштабне вторгнення російських регулярних військ принесло серйозні виклики уряду, суспільству і міжнародному порядку, продемонструвало крихкість прав людини [3, с.33]. Зокрема, як зауважують С. Скрипка та А. Іванов, «саме у таких обставинах наявність чіткої правової регламентації і суворого правового порядку є особливо необхідними для недопущення безладу і хаосу, свавілля і зловживань владою, безпідставного та невинуватеного обмеження прав і свобод громадян» [18, с. 201].

Отож у цьому аспекті з огляду на оголошення загальної мобілізації Указом Президента України «Про загальну мобілізацію» від 24.02.2022 року № 69/2022 [11] вкрай важливим є питання правового статусу військовозобов'язаних в Україні в умовах правового режиму воєнного стану.

Згідно зі ст. 65 Конституції України «захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України» [3].

Цей обов'язок реалізується через систему військової служби та мобілізації, яка регулюється низкою законодавчих актів, зокрема Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу», який у ч. 9 ст. 1 встановлює такі категорії громадян щодо військового обов'язку:

- допризовники – особи, які підлягають взяттю на військовий облік;
- призовники – особи, які взяті на військовий облік;
- військовослужбовці – особи, які проходять військову службу;
- військовозобов'язані – особи, які перебувають у запасі для комплектування

Збройних Сил України та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави;

- резервісти – особи, які проходять службу у військовому резерві Збройних Сил України, інших військових формувань і призначені для їх комплектування у мирний час та в особливий період» [9].

Водночас введення правового режиму воєнного стану суттєво впливає на правовий статус усіх цих категорій громадян, оскільки в умовах підвищеної загрози національній безпеці активуються особливі положення щодо їх мобілізації та несення військової служби. Особливо відчутним це стало із прийняттям Законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку» (далі – Закон № 3633-IX), «Про внесення змін до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» (Закон № 3127-IX) та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період» від 16.05.2024 року № 560.

Так, законодавчі зміни, ухвалені у відповідь на сучасні виклики, визначають нові правила та процедури, що стосуються мобілізації громадян. При цьому найбільше законодавчих прогалин виникає саме щодо нормативного регулювання правового статусу військовозобов'язаних.

Як ми вже згадали, ч. 9 ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» встановлює, що військовозобов'язаними є «особи, які перебувають у запасі для

© Шлапак В.

комплектування Збройних Сил України (ЗСУ) та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави» [8]. З цього визначення випливає, що основною ознакою, яка відрізняє військовозобов'язаного від допризовника, призовника, резервіста та військовослужбовця, є перебування у запасі. Відповідно до ч. 1 ст. 27 вищезгаданого Закону «у запас Збройних Сил України та інших військових формувань зараховуються громадяни України, які придатні за станом здоров'я до проходження військової служби в мирний або воєнний час і не досягли граничного віку перебування в запасі» [9].

Отож, як справедливо зазначає Т. Мельник, аналізуючи законодавчі положення згаданих статей Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», для визначення чоловіка військовозобов'язаним, тобто таким, що перебуває в запасі для комплектування ЗСУ та інших військових формувань на особливий період, щодо нього має виконуватися дві умови: особа повинна бути придатною до проходження військової служби за станом здоров'я та відповідати віковим вимогам [4, с. 42].

Відтак придатність громадян України до військової служби за станом здоров'я визначається, згідно зі ст. 70 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», військово-лікарською експертизою, «порядок організації та проведення якої встановлюється Кабінетом Міністрів України» [5].

Водночас з урахуванням нових редакцій Законів України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» і «Про військовий обов'язок і військову службу» за віком військовозобов'язаними є особи від 25 років, які не досягли граничного віку перебування в запасі, передбаченого ст. 28 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» [9]. Тобто вказані норми щодо з'ясування придатності особи до перебування в запасі за віковим критерієм фактично розмежовують дві категорії громадян: призовників та військовозобов'язаних. Зокрема, призовниками в сучасному розумінні за цих обставин є особи віком від 18 до 25 років, а військовозобов'язаними – особи віком від 25 років до граничного віку перебування в запасі.

Попри зазначене, із прийняттям змін до Законів України «Про військовий обов'язок і військову службу» та «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» виникла правова колізія щодо чоловіків віком до 25 років, які до 21 березня 2024 року не проходили базову загальновійськову підготовку чи військову службу та були визнані непридатними до військової служби в мирний час, обмежено придатними у воєнний час. Так, у ч. 10 ст. 14 старої редакції Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» з огляду на стан здоров'я громадян України було передбачено закріплення статусів придатності до військової служби, серед яких і статус «непридатний до військової служби в мирний час, обмежено придатний у воєнний час, підлягає взяттю на облік військовозобов'язаних» [8].

Проте Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист» (Закон 3621-IX) з абзацу 5 ч. 10 статті 14 Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» вилучено слова «в мирний час, обмежено придатний у воєнний час, підлягає взяттю на військовий облік військовозобов'язаних» [10]. Внаслідок цього громадян віком до 25 років, які мали відповідний статус, взято на військовий облік військовозобов'язаних і на сьогодні вони призиваються на військову службу у тому ж порядку що й придатні до військової служби особи віком від 25 років. Така практика однак суперечить ч. 5 ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», відповідно до якої «не підлягають призову на військову службу під час мобілізації до досягнення 25-річного віку військовозобов'язані, які пройшли базову загальновійськову підготовку відповідно до статті 10-1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» чи базову військову службу. Такі особи у зазначений період можуть бути призвані на військову службу за їх згодою» [9].

Отож ця ситуація створює низку проблем, серед яких:

- по-перше, невизначеність правового статусу тих громадян, що не досягли 25-річного віку та раніше були визнані обмежено придатними до військової служби й не

підлягали мобілізації, а тепер автоматично потрапили до категорії військовозобов'язаних без чіткого визначення їхнього статусу та умов мобілізації;

- по-друге, ризик неправомірного призову на військову службу чоловіків до 25 років без належної підготовки та медичної оцінки, який може призвести до несприятливих наслідків як для військовозобов'язаних, так і для військових підрозділів;

- по-третє, порушення прав окремих категорій призовників через відсутність чітких правових норм і процедур мобілізації осіб, які раніше мали визначений статус «непридатних до військової служби в мирний час, обмежено придатних у воєнний час» і відповідні гарантії, а наразі залишилися поза увагою законодавців. Крім того, слід зазначити, що оновлення мобілізаційного законодавства призвело до виникнення не лише цієї прогалини. Ще більше правових колізій з'явилося у зв'язку із прийняттям Постанови № 560, яка подекуди розходиться із нормами Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» особливо щодо питання про надання громадянам відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації. Так, наприклад, п. 3 ч. 1 ст. 23 згаданого Закону встановлює, що «не підлягають призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язані жінки та чоловіки, на утриманні яких перебувають троє і більше дітей віком до 18 років, крім тих, які мають заборгованість із сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму платежів за три місяці» [13]. Водночас згідно з Додатком 5 до Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період, затвердженого Постановою № 560 (далі – Додаток 5), для отримання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації на підставі п. 3 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» військовозобов'язаний обов'язково повинен подати «свідцтво про народження дітей (трьох і більше) із зазначенням батьківства військовозобов'язаного» [12]. Отож бачимо, що хоча в Законі фігурує термін «утримання», а не «батьківство», однак Постанова № 560 вимагає від військовозобов'язаних саме підтвердження останнього.

Ще одним прикладом правової колізії, що виникла з прийняттям досліджуваного акту, є розходження у Додатку 5 та п. 61 Постанови № 560 переліку документів для отримання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації на підставі п. 13 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» Зокрема, відповідно до Додатку 5 військовозобов'язаний повинен подати до районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі – ТЦК та СП) серед іншого «акт про встановлення факту здійснення особою догляду (постійного догляду), у якому зазначаються відомості про відсутність інших осіб, які могли б здійснювати такий догляд» [12]. Проте пунктом 61 Постанови № 560 визначено, що військовозобов'язаний має звернутися до ТЦК та СП із «заявою у паперовій або електронній формі... до якої додається письмова заява особи, яка потребує догляду чи постійного догляду, довільної форми... про підтвердження відсутності інших осіб, які не є військовозобов'язаними та відповідно до закону зобов'язані її утримувати (чоловік/дружина, працездатні діти), чи інших працездатних членів сім'ї, які зобов'язані та можуть здійснювати постійний догляд» [12].

Таким чином, ці та інші законодавчі прогалини, що виникли у зв'язку з прийняттям нових редакцій Законів «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про військовий обов'язок і військову службу» та Постанови № 560, порушують права широкого кола військовозобов'язаних, зокрема, чоловіків віком до 25 років, що вважалися до оновлення мобілізаційного законодавства «непридатними до військової служби в мирний час, обмежено придатними у воєнний час», та осіб, які згідно з чинними нормативно-правовими актами мають законне право на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації. Однак попри це, як зазначає, Л. Зінич, в Україні досі «відсутні прозорі механізми процесу оскарження рішень територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки у вищих інстанціях» [2, с. 205]. Це, зі свого боку, змушує осіб, чиї права порушуються, звертатися до суду за їх захистом. Зазначене підтверджується і судовою практикою. Так, приміром, рішеннями Вінницького окружного адміністративного суду від 30.05.2024 року у справі № 120/3068/24, Київського окружного адміністративного суду від 10.06.2024 року у справі №

© Шлапак В.

320/45817/23 визнано протиправною бездіяльність відповідачів щодо неприйняття по суті рішення за наслідком розгляду заяви про надання відстрочки від призову на військову службу [15; 16]. При цьому в кожному із зазначених рішень представники ТЦК та СП обґрунтовували свою бездіяльність тим, що позивачами не було подано усіх документів, встановлених Додатком 5.

Також показовою є справа № 580/2260/24, відповідно до матеріалів якої військовозобов'язаний отримав відмову у наданні відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації через неподання ним підтверджуючих документів, які вказують на відсутність інших працездатних осіб, які згідно з законом зобов'язані здійснювати утримання його дружини. Черкаський окружний адміністративний суд, який розглядав цю справу, рішенням від 04.07.2024 року адміністративний позов задовольнив частково та серед іншого «визнав протиправним та скасував рішення комісії з питань надання відстрочок від призову по мобілізації в частині відмови військовозобов'язаному у наданні відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації» [17].

Отже, наведені приклади із судової практики наочно демонструють непоодинокі випадки звернення громадян до судів у зв'язку з порушенням їхніх прав через неточність правових норм. Це, зі свого боку, вказує на серйозні прогалини у чинному мобілізаційному законодавстві та його застосуванні, а відтак доводять необхідність удосконалення нормативно-правового регулювання призову громадян на військову службу задля захисту прав та законних інтересів військовозобов'язаних, допризовників, призовників, резервістів та військовослужбовців. Так, доцільно, на нашу думку, по-перше, розглянути ідею, запропоновану Л. Плотніковою у петиції № 41/006537-24еп, щодо розробки «порядку переведення чоловіків до 25 років, які раніше були обмежено придатними і після проходження повторного огляду будуть визнані придатними, з обліку військовозобов'язаних на облік призовників» [6], по-друге, розробити та прийняти відповідні зміни до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», які б чітко визначали статус осіб, визнаних до прийняття Закону № 3621-IX обмежено придатними, і регулювали їхню мобілізацію, та, по-третє, усунути правові колізії у оновленому мобілізаційному законодавстві, зокрема, щодо визначення переліку документів, які військовозобов'язаний повинен подати до районного (міського) ТЦК та СП для отримання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації.

Висновки. Таким чином, введення воєнного стану на території України суттєво вплинуло на правовий статус військовозобов'язаних. Законодавчі зміни, запроваджені у відповідь на нові реалії, відобразили потребу адаптації правової системи до умов воєнного часу, але водночас і створили ряд нових викликів у правозастосуванні. Так, прогалини, виявлені нами у нормативно-правових актах, породжують проблему неможливості реалізації окремими категоріями громадян своїх прав та охоронюваних законом інтересів. Зокрема, недостатня чіткість та узгодженість нових правових норм призводять до колізій та неоднозначного тлумачення законодавства, що водночас ускладнює процедури призову, мобілізації та соціальної підтримки військовозобов'язаних.

Отож в умовах правового режиму воєнного стану особливо важливим є баланс між потребами забезпечення обороноздатності країни та дотриманням прав людини. З метою реалізації цього завдання, на нашу думку, існує необхідність удосконалення чинного мобілізаційного законодавства та вирішення наявних правових проблем.

Список використаних джерел:

1. Melnychuk, O., Yaremenko, O., Kronivets, T., Opolska, N., & Overkovska, T. (2022). Protecting the rights of children in the armed conflict: The tasks before the state government. Amazonia Investiga, 11(60), 32-38. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.60.12.3>. (дата звернення: 17.07.2024).
2. Зінич Л. В. Забезпечення законності під час призову на військову службу в період мобілізації. *Право і суспільство*, 2023. № 6. С. 201-205.
3. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 17.07.2024).

4. Мельник Т. М. Військовозобов'язаний та військовослужбовець: сучасні підходи до розуміння понять. Галицькі студії. *Юридичні науки*, 2023. № 1. С. 40-45.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII : станом на 19 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 18.07.2024).
6. Петиція № 41/006537-24еп від 03.06.2024 р. : Електронні петиції до Кабінету Міністрів України. URL: <https://petition.kmu.gov.ua/petitions/6537> (дата звернення: 19.07.2024).
7. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 : станом на 10 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 16.07.2024).
8. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII : станом на 27 лют. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 18.07.2024).
9. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII : станом на 20 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 18.07.2024).
10. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист : Закон України від 21.03.2024 р. № 3621-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3621-20#Text> (дата звернення: 19.07.2024).
11. Про загальну мобілізацію : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 69/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/69/2022#Text> (дата звернення: 17.07.2024).
12. Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період : Постанова Каб. Міністрів України від 16.05.2024 р. № 560 : станом на 12 лип. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2024-п#Text> (дата звернення: 19.07.2024).
13. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993 р. № 3543-XII : станом на 18 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 19.07.2024).
14. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII : станом на 30 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 16.07.2024).
15. Рішення Вінницького окружного адміністративного суду від 30.05.2024 р. у справі № 120/3068/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119398581> (дата звернення: 19.07.2024).
16. Рішення Київського окружного адміністративного суду від 10.06.2024 р. у справі № 320/45817/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119656042> (дата звернення: 19.07.2024).
17. Рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 04.07.2024 р. у справі № 580/2260/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120210111> (дата звернення: 19.07.2024).
18. Скрипка С. С., Іванов А. О. Правовий режим воєнного стану. Проблеми сучасної поліцейстики: тези доп. III наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 11 трав. 2023 р.). Вінниця: ХНУВС, 2023. С. 200-202.

References:

1. Melnychuk, O., Yaremenko, O., Kronivets, T., Opolska, N., & Overkovska, T. (2022). Protecting the rights of children in the armed conflict: The tasks before the state government. *Amazonia Investiga*. 11 (60), 32-38. Retrieved from: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.60.12.3> [in Ukrainian].
2. Zynych, L.V. (2023). Zabezpechennia zakonnosti pid chas pryzovu na viiskovu sluzhbu v period mobilizatsii [Ensuring legality during conscription for military service during the period of mobilization]. *Pravo i suspilstvo*. 6. 201-205. [in Ukrainian].
3. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] : vid 28.06.1996 r. № 254к/96-VR : stanom na 1 sich. 2020 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> [in Ukrainian].
4. Melnyk, T.M. (2023). Viiskovozoboviazanyi ta viiskovosluzhbovets: suchasni pidkhody do rozuminnia poniat. [Conscript and military serviceman: modern approaches to understanding concepts]. *Halytski studii. Yurydychni nauky*. 1. 40-45. [in Ukrainian].
5. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia [Fundamentals of Ukrainian legislation on health care]: Zakon Ukrainy vid 19.11.1992 r. № 2801-XII : stanom na 19 kvit. 2024 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> [in Ukrainian].
6. Petytsiia [Petition] : vid 03.06.2024 r. № 41/006537-24ep. *Elektronni petytsii do Kabinetu*

Ministriv Ukrainy. Retrieved from: <https://petition.kmu.gov.ua/petitions/6537> [in Ukrainian].

7. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini [On the introduction of martial law in Ukraine] : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.02.2022 r. № 64/2022 : stanom na 10 trav. 2024 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> [in Ukrainian].

8. Pro viiskovyi oboviazok i viiskovu sluzhbu [On military duty and military service] : Zakon Ukrainy vid 25.03.1992 r. № 2232-XII : stanom na 27 liut. 2024 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> [in Ukrainian].

9. Pro viiskovyi oboviazok i viiskovu sluzhbu [On military duty and military service] : Zakon Ukrainy vid 25.03.1992 r. № 2232-XII : stanom na 20 cherv. 2024 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> [in Ukrainian].

10. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo zabezpechennia prav viiskovosluzhbovtziv ta politseiskykh na sotsialnyi zakhyst [On making changes to some laws of Ukraine regarding ensuring the rights of servicemen and policemen to social protection] : Zakon Ukrainy vid 21.03.2024 r. № 3621-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3621-20#Text> [in Ukrainian].

11. Pro zahalnu mobilizatsiiu [On general mobilization] : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.02.2022 r. № 69/2022. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/69/2022#Text> [in Ukrainian].

12. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia pryzovu hromadian na viiskovu sluzhbu pid chas mobilizatsii, na osoblyvyi period [On the approval of the Procedure for conscripting citizens for military service during mobilization, for a special period] : Postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 16.05.2024 r. № 560 : stanom na 12 lyp. 2024 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2024-п#Text> [in Ukrainian].

13. Pro mobilizatsiiu pidhotovku ta mobilizatsiiu [On mobilization training and mobilization] : Zakon Ukrainy vid 21.10.1993 r. № 3543-XII : stanom na 18 trav. 2024 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> [in Ukrainian].

14. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu [About the legal regime of martial law] : Zakon Ukrainy vid 12.05.2015 r. № 389-VIII : stanom na 30 cherv. 2024 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].

15. Rishennia Vinnytskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu [Decision of the Vinnytsia District Administrative Court] : vid 30.05.2024 r. № 120/3068/24. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119398581> [in Ukrainian].

16. Rishennia Kyivskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu [Decision of the Kyiv District Administrative Court] : vid 10.06.2024 r. u spravi № 320/45817/23. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119656042> [in Ukrainian].

17. Rishennia Cherkaskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu [Decision of the Cherkasy District Administrative Court]: vid 04.07.2024 r. u spravi № 580/2260/24. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120210111> [in Ukrainian].

18. Skrypka, S. S. & Ivanov, A. O. (2023). Pravovyi rezhym voiennoho stanu [Legal regime of martial law]. *Problemy suchasnoi politseistyky*: tezy dop. III nauk.-prakt. konf. (m. Vinnytsia, 11 trav. 2023 r.). Vinnytsia: KhNUVS. 200-202. [in Ukrainian].